

JEL Classification: I20; J10

<https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.019>

PROBLEMS OF EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT ON THE GLOBAL PANDEMIC BACKGROUND IN GEORGIA

MIRON TUGUSHI

Doctor of Economics,

Associate Professor,

Ivane Javakhishvili Tbilisi

State University, Georgia

Tugushi@tsu.ge

Abstract. In this article current negative processes, causes of deteriorating of employment and unemployment indications, the reasons of which take place in Economical and Social sphere due to outbreak of the novel Coronavirus, are briefly characterized. It was concluded that the country will not be insured from viral pandemics in the future, therefore, the state is obliged to do everything for cohabiting along with this or another virus. At the same time, it is necessary to ensure both -protection of public health, as well as the unhindered growth of the country's economy. We completely agree to the opinions of the Academician V. Papava, Expert I. Archvadze and others, that it is necessary to make more investments in the real sector of development of the country, especially in the agriculture, small and medium-sized businesses in general, which need to be developed more in the regions than in the capital. In addition to our opinion, along with the encouragement of exports, it is necessary to sharply reduce the volume of goods imported into the country, which will be possible through the development and implementation of production programs in our country (in Georgia). Effective regulation of employment and unemployment would not be impossible if such specific measures are not taken in this direction as: 1) Taking into consideration the consequences of the novel Coronavirus pandemic, it is necessary to specify the deadlines for the implementation of the "Georgian Labor and Employment Policy Strategy" within 2019-2023 (Resolution # 662, Annex 1) approved by the Government of Georgia on December 30, 2019; Due to the circumstances created in the country, the deadlines for the implementation of a lot of measures, set out in this Annex, should be extended. In addition, it is doubtfully to fully perform the functions established by the LEPL - Employment Agency in October 2019, envisaged by its statute for a variety of reasons (imposed complicated tasks, insufficient legal basis, weak supervision of the curatorial Ministry and etc.); 2) timely adoption of the Law «About Employment»; 3) It is necessary to specify the supervisor of labor, employment and unemployment issues in the country, the organizational structure and functions of the "Ministry of Refugees from the Occupied Territories, Labor, Health and Social Affairs" needs to be regulated; 4) In order to gradually implement the problems of unemployment, it is necessary to develop and implement employment programs on a regional scale. In this matter, the above-mentioned Ministry should perform not only a «Supporting», but an organizational role as well.

KEYWORDS: CORONAVIRUS PANDEMIC; EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT; EMPLOYMENT PROGRAMS; DEVELOPMENT OF THE REGIONAL ECONOMY.

For citation: Tugushi, M., (2020). Problems of Employment and Unemployment on the Global Pandemic background in Georgia. *Globalization and Business*, 10. 156-162. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.019>

დასაქმებისა და უმუშევრობის პრობლემები საქართველოში გლობალური პანდემიის ფონზე

მირონ ტულუში

ეკონომიკის დოქტორი,
ასოცირებული პროფესორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
Tugushi@tsu.ge

საკვანძო სიტყვები: კორონავირუსის პანდემია; დასაქმება და უმუშევრობა; დასაქმების პროგრამები; რეგიონული ეკონომიკის განვითარება.

ციტირებისთვის: ტულუში მ. (2020). დასაქმებისა და უმუშევრობის პრობლემები საქართველოში გლობალური პანდემიის ფონზე. *გლობალიზაცია და ბიზნესი*, №10, გვ. 156-162. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.019>

კორონავირუსის პანდემია (COVID-19), მიუხედავად იმისა, რომ ჯერ კიდევ მძვინვარებს და არავინ იცის პიკს როდის მიაღწევს, ჩვენი დროის გლობალურ კრიზისად შეფასდა. იგი ყველა კონტინენტზე გავრცელდა. დაავადებულთა საერთო რიცხვი, ასევე მისი ყოველდღიური მაჩვენებელი ძალიან მაღალია ამერიკის შეერთებულ შტატებში, დაავადების შემთხვევები სწრაფი ტემპით იზრდება ინდოეთში, სამხრეთ ამერიკის ქვეყნებიდან განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაა ბრაზილიაში, ხოლო ევროპა ვირუსის ეპიცენტრი გახდა, სადაც ყოველდღიურად იზრდება ახალ-ახალი შემთხვევების რაოდენობა. კორონავირუსის გავრცელების მხრივ მზარდი ტენდენცია შეინიშნება რუსეთში, უკრაინაში, აზერბაიჯანში, სომხეთში, ბოლო დღეების მონაცემებით კი, საქართველოშიც. ხელისუფლებისა და ექიმების მცდელობის მიუხედავად, ყოველდღიურად, დაავადებულთა რაოდენობამ ხუთ ასეულს გადააჭარბა, რაც დამაფიქრებელია.

კორონავირუსის სივრცე იმაში მდგომარეობს, რომ ის საკმაოდ ხშირ შემთხვევაში, ძირითადად ჯანმრთელ ადამიანებში ზედმეტი გართულებების გარეშე მიმდინარეობს, თუმცა, საკმაოდ მძიმე კვალს ტოვებს, ქრონიკული დაავადებების მქონე ადამიანების ჯანმრთელობაზე კი უმძიმესად მოქმედებს, რაც, არცთუ იშვიათად, მათი გარდაცვალებითაც მთავრდება.

ადამიანის ჯანმრთელობაზე კორონავირუსის მავნებლური ზემოქმედების მასშტაბები ბოლომდე შესწავლილი არაა, რაც ხელს უშლის დაავადებული ადამიანების მკურნალობის, ასევე მისი საწინააღმდეგო ვაქცინის შექმნის პროცესს.

სამუშაო ფაქტია, რომ როგორც სამღვარვარეთ, ასევე საქართველოში მოსახლეობის არცთუ მცირე ნაწილი კორონავირუსის პანდემიის საშიშროებას სათანადოდ ვერ აფასებს, მას, ჩვეულებრივი გრიპის ვირუსის რანგში განიხილავს, რაც

მისი კიდევ უფრო ფართოდ გავრცელების საშიშროებას ქმნის.

კორონავირუსის პანდემიამ უკვე საგრძნობლად დააზიანა მსოფლიო ეკონომიკა, მართალია, ის ბოლომდე შეფასებული არაა, მაგრამ პირველი შედეგები მოწმობს, რომ ზარალი ძალიან დიდი იქნება.

ეკონომიკის დოქტორი, ექსპერტ ეკონომიკური საკითხებში ი. არჩვაძე თვლის, რომ „ეს მესამე მსოფლიო ომია, ...ექსპერტები, კორონავირუსის პანდემიის გამო, მშპ-ს 8-დან 12%-მდე ვარდნას ვარაუდობენ. თუ გავითვალისწინებთ გლობალური ეკონომიკის მასშტაბებს, ჩვენ მხოლოდ 2022 წლისთვის შევძლებთ 2019 წლის დონის დაწევას...“ (Archvadze, 2020).

ამას ფაქტებიც მოწმობს. „საქსტატის“ მონაცემებით 2020 წლის მხოლოდ 7 თვეში ქვეყანაში მნიშვნელოვნად შემცირდა მთლიანი შიგა პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე გაანგარიშებით. 2020 წლის მეორე კვარტალში ეს მაჩვენებელი 3,016 ლარს შეადგენდა, რაც 2019 წლის შესაბამისი პერიოდის მაჩვენებელთან შედარებით 200 ლარით ნაკლებია. 2020 წლის 7 თვეში ეკონომიკის ცალკეულ სექტორში მნიშვნელოვანი ვარდნა დაფიქსირდა. ყველაზე მეტად დაზარალდა ტურიზმი, რომლის შემოსავალი 40%-ით შემცირდა, მშენებლობაში კლებამ შეადგინა 24,5%, ხელოვნებაში, გართობასა და დასვენებაში - 24,1, ტრანსპორტსა და დასაწყობებაში - 22,6, საფინანსო და სადაზღვევო საქმიანობაში - 15,5, საბითუმო და საცალო ვაჭრობაში - 13,2, დამამუშავებელ მრეწველობაში - 12,1%-ით და ა.შ.

ამუშაოდ, მთლიანი შიგა პროდუქტის დარგობრივ სტრუქტურაში ყველაზე დიდი წილით გამოირჩევა ვაჭრობა (14.6 პროცენტი) და უძრავ ქონებასთან დაკავშირებული საქმიანობები (12.7), შემდეგ მოდის სოფლის, სატყეო და თევზის მეურნეობა (10.2), დამამუშავებელი მრეწველობა

(9.9), სახელმწიფო მმართველობა (7.5), მშენებლობა (6.8), ტრანსპორტი და დასაწყობება (6.1), განათლება (5.6 პროცენტი) და ა. შ.

თუ გავითვალისწინებთ, რომ კორონავირუსის გლობალური პანდემია მსოფლიოში ისევ გრძელდება, ხოლო საქართველოში მან ახალი ძალით იფეთქა, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ეკონომიკის ვარდნის პროცესი მომავალშიც გავრძელდება და შესაბამისად ზარალის ოდენობაც გაიზრდება. ამჟამად ძნელი სათქმელია ამ ნეგატიურ პროცესს როდის ექნება დასასრული, თუმცა, კორონავირუსის საწინააღმდეგო ვაქცინის გამოცდის დასრულებისა და მასზე ხელმისაწვდომობის ვადის გათვალისწინებით შესაძლებელია ვივარაუდოთ, რომ ეკონომიკის გამოცოცხლების პროცესის დაწყება 2021 წლის შუა ხანებამდე, ნაკლებად რეალურია.

გლობალური პანდემიის გამო ქვეყნის ეკონომიკაში მიმდინარე უარყოფითმა პროცესებმა, ბუნებრივია, ნეგატიურად იმოქმედა დასაქმებისა და უმუშევრობის მაჩვენებლებზე, რომლებიც სასურველისაგან მანამდეც შორს იყო. როგორც ცხრილიდან 1-დან ჩანს, საქართველოს სტატისტიკის სამსახურის ოფიციალური მონაცემებით მიმდინარე წლის 7 თვეში უმუშევრობის დონე 0.9 პროცენტული პუნქტით გაიზარდა (და არა 0,9 პროცენტით, როგორც ამას ხშირად აღნიშნავენ). შესაბამისი ინფორმაციის ანალიზის საფუძველზე შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ეს მაჩვენებელი ქვეყნის დასაქმებისა და უმუშევრობის სფეროში არსებულ მდგომარეობას რეალურად არ უნდა ასახავდეს.

ასეთი დასკვნის გაკეთების შესაძლებლობას იძლევა ექსპერტების მიერ, არაერთხელ, უარყოფითად შეფასებული დასაქმებულთა და უმუშევართა აღრიცხვაში არსებული მეთოდოლოგიური ლაფსუსები, რომლებიც კორონავირუსის პანდემიამდე დიდი ხნით ადრე შეინიშნებოდა და დღესაც შენარჩუნებულია.

საქართველოში, დასაქმებისა სფეროში უკანასკნელ ათწლეულებში ჩამოყალიბებული ტენდენციები, ერთმნიშვნელოვნად, უარყოფით შეფასებას იმსახურებს. კორონავირუსის

ფართომასშტაბიანმა გავრცელებამ ამ მხრივ მდგომარეობა კიდევ უფრო დაამძიმა, რადგან მრავალი მიმართულებით ეკონომიკის საგრძნობი რეცესიის შედეგად, დასაქმების შესაძლებლობები კიდევ უფრო შემცირდა. ყურადღებას ზოგიერთ მათგანზე შევჩერებთ.

პირველი, 2019 წლის მდგომარეობით 15 წლისა და უფროსი ასაკის მოსახლეობაში დაბალია დასაქმების დონის მაჩვენებელი 55,7%, მაღალია არააქტიური მოსახლეობის რიცხვი (1125,9 ათასი) და ხვედრითი წონა - 37,1 პროცენტი, რაც, თავის მხრივ მრავალ პრობლემაზე მიუთითებს: ქვეყანაში არასათანადო ეკონომიკური და სოციალური განვითარების გამო შეზღუდულია დასაქმების შესაძლებლობები, შესაბამისად, უმნიშვნელოდ იზრდება სამუშაო ადგილების რიცხვი. არცთუ იშვიათად, სათანადო ინფრასტრუქტურის არარსებობის, ასევე შრომის დაბალი ანაზღაურების გამო ადამიანებს არ უღირთ შრომით საქმიანობაში ჩაბმა და ა.შ. ამიტომაცაა, რომ საქართველოში მაღალია იმ პირთა რიცხვი, რომლებსაც არ სურთ შრომით საქმიანობაში ჩართვა;

მეორე, აღსანიშნავია, რომ საქართველოში, წლების განმავლობაში დასაქმებულთა საერთო რაოდენობაში თვითდასაქმებულთა წილი ძალიან მაღალი იყო და ასეა დღესაც (1998 წელს-57.1%, 2010 წ.-58.8, 2015 წ.-53.5, 2019 წ.-49,7%). ცხრილი 1-დან ჩანს, რომ 1998 წლიდან დღემდე, ანუ 20 წლის განმავლობაში დასაქმებულთა საერთო რაოდენობაში დაქირავებით დასაქმებულთა წილი ყოველთვის ნაკლები იყო თვითდასაქმებულთა შესაბამის მაჩვენებელზე და ეს თანაფარდობა, დაქირავებით დასაქმებულთა სასარგებლოდ, უმნიშვნელოდ, მხოლოდ 2019 წელს შეიცვალა. ეს კარგია, თუმცა, მომავალში გამოჩნდება ის, ტენდენციის სახით ჩამოყალიბდება თუ არა.

ზოგადად, საერთაშორისო პრაქტიკაში დასაქმებულთა საერთო რაოდენობაში დაქირავებით დასაქმებულთა წილის ზრდა პროგრესულ მოვლენადაა შეფასებული, ამასთან, თვითდასაქმება, როგორც დასაქმების ერთ-ერთი სახეობა ასევე მყარად არის დამკვიდრებული. საქართველოში,

ცხრილი 1. საქართველოს მოსახლეობის დასაქმებისა და უმუშევრობის მაჩვენებლები 1998–2019 წლებში (ათასი კაცი, %)

	1998 წ.	2000 წ.	2005 წ.	2010 წ.	2015წ.	2019 წ.	2020 კვ.
ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა	1972,8	2049,2	1982,7	1970,9	2018,0	1911,2	1919,8
დასაქმებულია სულ	1728,5	1837,2	1683,0	1627,8	1733,8	1690.2	1684.0
მ.შ. დაქირავებული	724,4	683,9	632,2	668,8	798,3	849,3	-
თვითდასაქმებული	987,1	1041,2	1050,0	956,6	928,0	840,4	-
უმუშევარი	244,2	212,0	299,7	343,1	284,2	221,0	235.9
უმუშევრობის დონე (%)	12,4	10,3	15.1	17,4	14,1	11,6	12.3

წყარო: geostat.ge, დასაქმება და უმუშევრობა. 2015 წლის ჩათვლით შინამეურნეობების ინტეგრირებული გამოკვლევა. შემდეგ კი სამუშაო ძალის გამოკვლევა.

თვითდასაქმება, ნეგატიური მხარითაც გამოირჩევა, ქუჩაში უკანონო გარემოვარგე თავს თვითდასაქმებულს უწოდებს, რაც არასწორია. ამიტომ, უნდა დაკონკრეტდეს ვინ შეიძლება მიეკუთვნებოდეს თვითდასაქმებულებს და ვინ არა;

მესამე, არაფორმალური დასაქმების ზრდა, ზოგადად, ეკონომიკის განვითარების, ასევე ეფექტიანი დასაქმების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით, უარყოფითი მოვლენაა. არაფორმალური დასაქმება ძირითადად გვხვდება საცალო ვაჭრობაში (მაგ. არაორგანიზებული ვაჭრე ვაჭრობა), მშენებლობაში (სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოებზე), სამედიცინო და საგანმანათლებლო სფეროებში (მაგ. რეპეტიტორობა და ა.შ.) და ა.შ.

ცნობილია, რომ ეკონომიკის არაფორმალური სექტორის წარმომადგენლები არარეგისტრირებულ საქმიანობას ეწევიან, არ იხდიან გადასახადებს, მაშინ, როცა ზოგჯერ ფორმალური სექტორის შრომის საშუალებებსაც იყენებენ. ეკონომიკის არაფორმალური სექტორი უპირატესად განვითარებადი ქვეყნებისათვისაა დამახასიათებელი, თუმცა, განვითარებულ ქვეყნებშიც გვხვდება. საქართველო, როგორც ყოფილი საბჭოური სისტემის ნაწილი, ვერანაირად ვერ იქნებოდა არც არის თავისუფალი არაფორმალური დასაქმებისაგან, თუმცა, მისი აღრიცხვა ქვეყნის დამოუკიდებლობის აღდგენიდან დიდი დავიანებით დაიწყო.

ოფიციალური მონაცემების მიხედვით, საქართველოში, 2017 წელს, არასასოფლო-სამეურნეო სფეროში დასაქმებულთა საერთო რაოდენობაში არაფორმალურად დასაქმებულთა წილი 33.9%-ს შეადგენდა, 2018 წელს 36.2, 2019 წელს კი 34,7%-ს. მონაცემებიდან ჩანს, რომ არაფორმალურ სექტორში უფრო მეტად მამაკაცები აქტიურობენ, ისევე როგორც სოფლად დასაქმებულები, ვიდრე ქალაქებში მცხოვრები პირები. საქართველოში ქალთა არაფორმალურ სექტორში დასაქმებისა და მათი დაბალი აქტიურობის მიზეზები დეტალურადაა გაანალიზებული გაეროს ქალთა ორგანიზაციისა და შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტოს მიერ 2018 წელს ჩატარებულ კვლევაში (Women' S Economic Inactivity and Engagement In The Informal sector in Georgia, 2018);

მეოთხე, ექსპერტთა შეფასებით, ქვეყნის აქტიური მოსახლეობის საკმაოდ დიდი ნაწილი, დაახლოებით 1,2-1,5 მლნ ადამიანი გასულია ქვეყნიდან, მაგრამ საქართველოში მაინც ვერ მოხერხდა უმუშევრობის მეტნაკლებად მისაღებ ზღვრამდე (6-8%-ის ფარგლებში) შემცირება. საქართველოში უმუშევრობის ოფიციალური მაჩვენებელი კიდევ უფრო მაღალი რომ არ არის, ეს „საქსტატის“ მიერ გამოყენებული მეთოდოლოგიის არსებითი ხარვეზების (კვირაში ერთი საათით მომუშავენი და სოფლად 1 ჰა მიწის ნაკვეთის მფლობელნი დასაქმებულად ითვლებიან) შედეგია (Tugushi, 2018).

საქართველოში უმუშევრობის აღრიცხვის პრობლემის არსებობაზე მიუთითებს ექსპერტული გაანგარიშებებიც, რო-

მელთა მიხედვით, საქართველოში, უმუშევრობის საშუალო დონე 32.0-36.0%-ის ფარგლებშია. პროფესორ ი. არჩვაძის გათვლებით კი „...უმუშევართა რაოდენობა საქართველოში 0.3 მლნ კი არა, თითქმის 0.8 მლნ. კაცი იქნება.“ (Archvadze, 2013). საქართველოში, დასაქმებულთა და უმუშევართა აღრიცხვის მოუწესრიგებლობისა და მეთოდოლოგიის ლაფსუსების გამო, უმუშევრობის მაჩვენებლები რომ ხელოვნურადაა შემცირებული დიდი ხნის წინათ მიუთითებდნენ პროფესორები: მ. ცარციძე და ნ. ლაცაბიძე (Tsartsidze & Latsabidze, 2012), ნ. პაიჭაძე (Paichadze, 2016), ქ. ჩიტალაძე და რ. ქინქლაძე (Chitaladze & Kinkladze, 2017) და სხვები, მათ შორის ჩვენც (Tugushi, 2018).

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ საქართველოში 2020 წლის ბოლოდან დასაქმებისა და უმუშევრობის მაჩვენებლის დათვლა, მოსალოდნელია ახალი მეთოდოლოგიის საფუძველზე მოხდეს. რაც იმას გულისხმობს, რომ **თვითდასაქმებულებად აღარ ჩაითვლებიან პირები, რომლებიც თავიანთ სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაში მიღებულ პროდუქციას უმთავრესად საკუთარი მოხმარებისთვის იყენებენ.** ასეთი მეთოდოლოგიური ცვლილების შედეგად, დასაქმებულთა და უმუშევართა აღრიცხვა, ბუნებრივია, არსებულთან შედარებით უფრო ზუსტი გახდება, მაგრამ ეს საკმარისი არაა.

ბემოლნიშნული და სხვა მიზეზებიდან გამომდინარე მიგვაჩნია, რომ კორონავირუსის ფართომასშტაბიანი გავრცელების გამო საქართველოში უმუშევართა რიცხვის 0.9 პროცენტული პუნქტით მატება ნაკლებად სარწმუნოა.

მიუხედავად იმისა, რომ „საქსტატს“, ჯერ-ჯერობით, არ გამოუქვეყნებია ინფორმაცია რეგიონების მიხედვით უმუშევრობის დონის შესახებ 2020 წლის პირველ ნახევრის მდგომარეობით, უმუშევრობის რეგიონული სტრუქტურის დინამიკაში განხილვა მაინც საინტერესოა. ცხრილი 2.

პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს რეგიონების მიხედვით უმუშევრობის დონე ტრადიციულად მკვეთრად განსხვავებულია, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ ქვეყანაში ეკონომიკური განვითარების მხრივ გამოთანაბრების პროცესი ნელა მიმდინარეობს.

უმუშევრობა ყოველთვის მაღალი იყო და არის თბილისში, რაც, ჩვენი დედაქალაქის ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს დარგობრივი სტრუქტურის არსებითი ცვლილებით შეიძლება აიხსნას. ძველი, მბრძანებლურ-ადმინისტრაციული პერიოდის სამეურნეო კავშირები სწრაფად დაინგრა, რიგმა საწარმოებმა და ფაბრიკებმა ფუნქციონირება შეწყვიტა, მაგრამ წლების განმავლობაში საბაზრო ურთიერთობების დამკვიდრებისა და შესაბამის დარგობრივი სტრუქტურის ფორმირება ნელი ტემპით მიმდინარეობდა, რის გამოც, თბილისში, უმუშევრობის დონე, მკვეთრად გაიზარდა (30 %-საც კი გადააჭარბა). სასიამოვნოა, რომ ამ მხრივ მდგომარეობა თანდათან უმჯობესდება და დინამიკაში უმუშევრობის დონის შემცირების ტენდენცია შეინიშნება.

ცხრილი 2. საქართველოს მოსახლეობის უმუშევრობის დონე რეგიონების მიხედვით 1996–2019 წწ (%)

	1996	2005	2010	2015	2017	2018	2019
საქართველო სულ	12,6	15,1	17,4	14,1	13,9	12,7	11,6
თბილისი	19,7	29,0	29,8	22,7	24,7	18,8	17,7
კახეთი	8,2	4,9	11,8	6,5	3,7	3,9	4,0
შიდა ქართლი	7,6	13,7	13,7	11,0	12,9	14,5	11,5
ქვემო ქართლი	5,6	11,1	10,5	11,8	14,1	15,3	14,6
აჭარის ა/რ	5,6	22,6	21,0	19,4	10,9	9,1	8,8
სამეგრელო ზემო სვანეთი	7,6	7,9	15,0	14,0	8,6	11,9	9,8
იმერეთი სულ (მ.შ.რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი)	18,1	11,6	13,0	10,4	14,0	12,4	11,6
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი (ცალკე აღირიცხა)	-	-	-	-	-	-	4,1
დანარჩენი სულ	7,0	8,4	9,7	5,8	-	-	-
მათ შორის:							
სამცხე-ჯავახეთი	-	-	-	-	5,9	6,8	5,5
გურია	-	-	-	-	2,7	1,8	2,5
მცხეთა-მთიანეთი	-	-	-	-	7,8	9,7	7,9

შენიშვნა:

1) 2005–2015 წლები გადაანგარიშებულია მოსახლეობის 2014 წლის აღწერის მიხედვით;

2017 წლიდან შერჩევის ჩარჩოს წარმოადგენს მოსახლეობის 2014 წლის აღწერის მონაცემთა ბაზა.

2) 2018 წლის ჩათვლით იმერეთის მონაცემები მოიცავს რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის მონაცემებსაც, 2019 წლიდან კი 2019 წლიდან კი რაჭა-ლეჩხუმისა და ვემო სვანეთის მონაცემები ცალკეა გამოყოფილი;

3) 2015 წლის ჩათვლით „დანარჩენი სულ“ მოიცავს სამცხე-ჯავახეთის, გურიის და მცხეთა-მთიანეთის მონაცემებსაც, შემდეგ კი სამცხე-ჯავახეთის, გურიისა და მცხეთა-მთიანეთის მონაცემები ცალკეა გამოყოფილი;

წყარო: 2016 წლის ჩათვლით შინამეურნეობების ინტეგრირებული გამოკვლევა, 2017 წლიდან – სამუშაო ძალის გამოკვლევა.

თუ 2010 წლის მონაცემებს არ მივიღებთ მხედველობაში უმუშევრობის შედარებით სტაბილური მაჩვენებლები ფიქსირდება კახეთში, რაც არაა გასაკვირი. იგი ძირითადად მევენახეობის განვითარების შედეგია. თუ გავითვალისწინებთ, რომ კახეთში მევენახეობის განვითარებისა და ყურძნის გადამამუშავების შედეგად მიღებული პროდუქტების წარმოების მატებასთან ერთად იზრდება მეხილეობის დარგი, ასევე ხორბლის წარმოებაც, რაც განპირობებულია როგორც დასაქმებულთა რიცხვის ზრდით, ასევე მათი შრომის ეფექტიანობის ამაღლებით. ამიტომაცაა, რომ კახეთში, 2019 წელს, 1996 წელთან შედარებით, უმუშევრობის დონის მაჩვენებელი საგრძნობლად შემცირდა, თითქმის განახევრდა.

უმუშევრობის საშუალო რეპუბლიკურზე დაბალი მაჩვენებლები აქვს საქართველოს ყველა დანარჩენ რეგიონს ქვემო ქართლის გარდა. განსაკუთრებით დაბალი კი გურიას, რაც, სხვა ფაქტორებთან ერთად (შიგა და გარე შრომითი მიგრაცია) დასაქმებულთა და უმუშევართა აღრიცხვაში არსებული პრობლემების შედეგია.

დასაქმებისა და უმუშევრობის მაჩვენებლების ცვლილების ტენდენციები გვიჩვენებს, რომ საჭიროა დასაქმების შესაძლებლობების რეგიონულ ჯრილში შესწავლა და მათი ეფექტიანი გამოყენების გზების დასახვა. ამ პრობლემის გადაწყვეტის საუკეთესო საშუალებად გვესახება დასაქმების რეგიონული პროგრამების დამუშავება და რეალიზაცია.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ დასაქმებისა და უმუშევ-

რობის სასურველი დონის მიღწევა ქვეყნის ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს განვითარების გარეშე შეუძლებელია. ეს კი, თავის მხრივ მრავალ ფაქტორზე დამოკიდებული, კერძოდ კი უცხოური და შიგა ინვესტიციების მოზიდვაზე, ადამიანური რესურსების პროფესიული მომზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების გამართული სისტემის, ასევე, ბიზნისის განვითარებისათვის საჭირო კეთილსასურველი გარემოს არსებობაზე, გარე და შიგა ბაზრების შესწავლის მიზნით მარკეტინგული კვლევების ჩატარებაზე და ა.შ., რაც საკმაოდ რთულია და სოლიდურ ფინანსურ ხარჯებთანაა დაკავშირებული. ამასთან, მსოფლიოში, მათ შორის საქართველოშიც კორონავირუსის მასშტაბურმა გავრცელებამ და მის წინააღმდეგ ბრძოლამ დიდ ადამიანურ ენერჯიასთან ერთად კოლოსალური ფინანსური სახსრები შთანთქა, რამაც, როგორც აღვნიშნეთ, უკვე მოახდინა მეტნაკლები ნეგატიური გავლენა ეკონომიკისა და სოციალური სფეროს განვითარებაზე. თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ კორონავირუსი ჯერჯერობით ისევ მძვინვარებს და ცნობილი არაა როდის მოხდება მისი განეიტრალება, აუცილებელია მასთან ერთად თანაცხოვრება და საქმიანობა ვისწავლოთ.

აუამად, მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნები (და არა მხოლოდ) ყოველნაირად ცდილობენ, არ დაუშვან ეკონომიკის შემდომი დაცემა, უნდა გამოინახოს გზები აღმავლობის დასაწყებად. ასეთი განწყობაა საქართველოშიც.

აკადემიკოსი ლ. პაპავა კორონავირუსის საწინააღმდეგო

ვაქცინის შექმნას განსაკუთრებულ მნიშვნელობის ამოცანად მიიჩნევს, ამასთან, თვლის, რომ პანდემიის პერიოდში „ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების გაძლიერებას, რაც მისი მთავრობისათვის უმთავრესი საზრუნავი უნდა გახდეს. ეკონომიკური უსაფრთხოების საკითხებს შორის კი განსაკუთრებით ყურადღებას საჭიროებს მოსახლეობის სასურსათო უსაფრთხოების მაქსიმალურ დონეზე უზრუნველყოფა“ (Papava, 2020).

გფიქრობთ გასათვალისწინებელია ეკონომიკის დოქტორის, ექსპერტის ეკონომიკური საკითხებში ი. არჩვაძის მოსაზრება: „მეტი ინვესტიცია უნდა განვახორციელოთ მცირე და საშუალო ბიზნესში, ხელი უნდა შევუწყოთ ეკონომიკის დეკონცენტრაციას და დედაქალაქიდან გატანას... უნდა ვიზრუნოთ სოფლის მეურნეობასა და მთის რეგიონების პოტენციალის ათვისებაზე. საქართველოს გაცილებით მეტის მიღწევის შესაძლებლობა გააჩნია, მიუხედავად იმისა, არის კორონავირუსის პანდემია თუ არა“ (Archvadze, 2020).

მსოფლიოში, მათ შორის საქართველოში, კორონავირუსის პანდემიის გახანგრძლივებამ, მისი საწინააღმდეგო საშუალებების (პირველ რიგში ვაქცინის) შექმნის სირთულემ, მსგავსი თუ განსხვავებული პანდემიების გამოვლის საშიშროებამ არა მარტო მედიკოსები, არამედ მთავრობა და ეკონომიკის სფეროს ხელმძღვანელები სერიოზულად უნდა დააფიქროს იმაზე, თუ როგორ გახდეს შესაძლებელი ამ და სხვა სახეობის ვირუსთან თანაცხოვრება, ისე, რომ შევძლოთ როგორც ადამიანების ჯანმრთელობის შენარჩუნება, ასევე ეკონომიკის ზრდის უზრუნველყოფა. აქედან გამომდინარე, უშუალოდ ეკონომიკის სფეროში ჩვენი მთავრობის ამოცანა უნდა იყოს მისი დარგობრივი სტრუქტურის შემდგომი სრულყოფა იმ მიმართულებით, რომ უზრუნველვყოთ ქვეყნის რეალური სექტორის, განსაკუთრებით კი სოფლის მეურნეობის (მისი ქვედარგების) განვითარების ტემპების დაჩქარება, რომელიც შექმნის ერთი მხრივ, ადგილობრივი წარმოებით მოსახლეობის სასურსათო უზრუნველყოფის, მეორე მხრივ, კი ქვეყანაში ტურიზმის კიდევ უფრო განვითარების შესაძლებლობას, რასაც, დღეს, სამწუხაროდ, ჩვენი აგრარული სექტორი ვერ ახერხებს. უცხოეთიდან შემოტანილი სასურსათო საქონლის ბაზაზე ტურიზმის განვითარება სასურველი შედეგის მომტანი ვერ იქნება.

გარდა ამისა, არ შეიძლება არ დავეთანხმოთ ექსპერტებს იმაში, რომ საჭიროა ეკონომიკური განვითარების მხრივ რეგიონების შესაძლებლობების შესწავლა და იქ არსებული რეზერვების ამოქმედება. ეს აუცილებელია ქვეყნის როგორც ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, რეგიონების ეკონომიკური განვითარების გამოთანაბრების, ასევე ზოგადად ბიზნესის განვითარებისათვისაც.

ექსპორტისა და იმპორტის დეფორმირებული თანაფარდობის ეტაპობრივად შეცვლისა და ექსპორტის წამახალისებელი ღონისძიებების გატარებასთან ერთად აუცილე-

ბელია იმპორტის სასაქონლო სტრუქტურის დეტალური შესწავლა და მათი უმრავლესობის ადგილობრივი წარმოებით ჩანაცვლების პროგრამების დამუშავება და განხორციელება. აკადემიკოსი ვ. პაპავა ამის თაობაზე მიუთითებს „სამწუხაროდ, ეკონომიკის რეალური სექტორის განუვითარებლობის გამო ქვეყანა უფრო მეტს მოიხმარს, ვიდრე თავად აწარმოებს, რის შედეგადაც წლების განმავლობაში იმპორტი ექსპორტს საშუალოდ 3-ჯერ აღემატება, ხოლო სამომხმარებლო კალათაში (ისევე, როგორც სასურსათო კალათაში) იმპორტული პროდუქცია საშუალოდ 80%-ის დონეზეა“ (Papava, 2019), რაც მიუღებელია. საქონლის, ფრინველის ხორცისა და ხორცპროდუქტების, რძისა და რძისპროდუქტების, ხილისა და ბოსტნეულის, კარტოფილის, ტომატის პასტის და ა.შ. იმპორტი თუ მთლიანად არა, ძირითადად მაინც უნდა ჩანაცვლდეს ადგილობრივი წარმოებით. მოწინავე ტექნოლოგიების დანერგვის შემთხვევაში შესაძლებელია ხორბლის, სიმინდის და სხვა მარცვლოვანი კულტურების მოსავლიანობის მატება. ყოველივე ზემოაღნიშნული და ბევრი სხვა მიმართულებით საქმიანობის გააქტიურება საქართველოში დასაქმებისა და უმუშევრობის მაჩვენებლების გაუმჯობესებაზე დადებითად იმოქმედებს.

გარდა ამისა, საკუთრივ დასაქმებისა და უმუშევრობის ეფექტიანი მართვა-რეგულირება შეუძლებელი იქნება თუ ამ მიმართულებით არ გატარდა ისეთი კონკრეტული ღონისძიებები:

1) კორონავირუსის პანდემიით გამოწვეული შედეგების გათვალისწინებით აუცილებელია დაზუსტდეს საქართველოს მთავრობის მიერ 2019 წლის 30 დეკემბერს დამტკიცებული „საქართველოს შრომისა და დასაქმების პოლიტიკის 2019–2023 წლების სტრატეგიის (დადგენილება №662, დანართი 1), განხორციელების ვადები; ქვეყანაში შექმნილი მდგომარეობის გამო აღნიშნულ დანართში გათვალისწინებული ღონისძიების შესრულების ვადები უნდა გახანგრძლივდეს;

2) „დასაქმების შესახებ“ კანონის დროულად მიღება, რომელიც შრომის, დასაქმებისა და უმუშევრობის მნიშვნელოვან საკანონმდებლო ბაზას წარმოადგენს. ხელისუფლებამ უნდა გააცნობიეროს, რომ 2006 წელს, „შრომის კოდექსის“ მიღებისას „დასაქმების შესახებ“ კანონის ძალადაკარგულად გამოცხადება მძიმე შეცდომა იყო. „შრომის კოდექსი“ ვერანაირად ვერ ჩანაცვლებს „დასაქმების შესახებ“ კანონსა და მის ნორმებს. ეს კანონები ერთმანეთს ავსებენ, რაც მათი მუხლების უბრალო შედარებიდანაც ნათლად ჩანს. ამასთან, აღნიშნული კანონი მოქმედებს ისეთ განვითარებულ და განვითარებად ქვეყნებში, რომლებსაც საქართველოსთან შედარებით დასაქმებისა და უმუშევრობის უკეთესი მაჩვენებლები აქვთ.

შეგნიშნავთ, რომ „დასაქმების შესახებ“ ახალ კანონში სრულად უნდა იყოს გათვალისწინებული დასაქმებისა და უმუშევრობის აღრიცხვის მეთოდოლოგიაში ამჟამად არსებული ხარვეზები, რომელთა გამოც დასაქმებულთა და

უმუშევართა ფაქტიური რაოდენობა მკვეთრად განსხვავდება ოფიციალური სტატისტიკის მიერ შემოთავაზებული მონაცემებისაგან;

3) მოსაწესრიგებელია ქვეყანაში შრომის, დასაქმებისა და უმუშევრობის საკითხების კურატორი „ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს“ ორგანიზაციული სტრუქტურა და ფუნქციები. იქ, ადრინდელი სახით (2004 წელს მიღებული საქართველოს მთავრობის დადგენილება №47, 2004 წლის 7 ივნისს მიღებული დებულების შესაბამისად), უნდა აღდგეს შრომისა და დასაქმების პოლიტიკის დეპარტამენტი, სამინისტროში შრომის, დასაქმებისა და უმუშევრობის საკითხების კურატორს უნდა აუმაღლდეს სტატუსი და გახდეს მინისტრის პირველი მოადგილე;

4) სამინისტროში ორგანიზაციული სტრუქტურის ცვლილებებს აზრი ექნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ მთავრობის თავმჯდომარე იქნება ქვეყანაში შრომის, დასაქმებისა და მოსახლეობის სოციალური დაცვის უპირობო მხარდამჭერი, წინააღმდეგ შემთხვევაში შრომის, დასაქმებისა და მოსახლეობის სოციალური დაცვის დარგში მინისტრის პირველ მოადგილესაც ძალიან გაუჭირდება ამ სფეროს თუნდაც მნიშვნელოვანი საკითხების აქტუალურობაში ჯერ პროფესიით ექიმი მინისტრის, შემდეგ კი პრემიერის დარწმუნება;

4) იმის გათვალისწინებით, რომ ჩვენი მოსახლეობა, უმუშევრობას, უმთავრეს სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემად მიიჩნევს (რაც ჩანს სხვადასხვა გამოკითხვებით) იმაზე მიუთითებს, რომ მას მეტი ყურადღება სჭირდება. აუცილებელია რეგიონულ ჯრილში დასაქმების პროგრამების დამუშავება და რეალიზაცია. ეს, მეტად რთული, მაგრამ რეგიონებში ეკონომიკის განვითარების გამოთანაბრებისა და უმუშევრობის მაჩვენებლის შემცირების უმნიშვნელოვანესი პირობაა. ამ საქმეში „ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ“ მათგანზე რთული როლი უნდა შეასრულოს.

დასკვნა

ქვეყანაში კორონავირუსულ პანდემიის შედეგად კიდევ უფრო გამწვავებული შრომის, დასაქმებისა და უმუშევრობის პრობლემები ერთი რომელიმე სამინისტროს მონდომებითა და აქტიური საქმიანობით ვერ გადაწყდება, ეს შეიძლება მიღწეულ იქნეს მხოლოდ ხელისუფლების ყველა შტოს ცენტრალური და ადგილობრივი სამსახურების გაერთიანებული ძალისხმევითა და მოსახლეობის ფართო ჩართულობით, სხვადასხვა მიმართულებით შესაბამისი პროგრამების მომზადებისა და რეალიზაციის საფუძველზე.

ლიტერატურა/REFERENCES

Resolution of the Government of Georgia on the Labor and Employment Policy Strategy of Georgia for 2019-2023 (662, 1), December 30, 2019. file:///C:/Users/user/Downloads/matsne-4761408-0%20(3).pdf;

Geostat, *Employment and Unemployment*, 2013-2020 second quarter;

Geostat, *Methodological manual for statistics on the Information Society*, 2019;

Geostat, *Distribution of population aged 15 and older bu economic status and regions*, 2006-2019;

Archvadze, J., (2013) *Impact of labor migration on indicators characterizing the state of the labor market* (on the example of Georgia), Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, universali.

Archvadze, J., (2020) Interview. According to Nozadze, in fact, this is the third world war caused by the coronavirus, September 21. <https://for.ge/view/193838/faqtoibrivad-es-aris-koronavirusisgan-gamowveuli-mesame-msoflio-omi.html>

Paichadze, N., (2016) Unemployment Problem in Georgia and Ways of Its Overcoming, *Economics and Business*, 1, 9-27;

Papava, V., (2020). *Vaccination and disinformation*, September 25. <https://for.ge/view/194101/vaqcinacia-da-dezinformacia.html>

Papava, V. (2019) Politicization of the Economy and Non-Economic Policy (Experience Of post- Communist Georgia). *Globalization and Business*. 8, 13-21.

Tugushi, M., (2018) Trends of changes in unemployment level in Georgia and directions of its regulation, *Globalization and Business*, 5,148-153

Women’ S Economic Inactivity and Engagement In The Informal sector in Georgia (2018) © UN Women and SDC 2018 ISBN 978-9941-8-0656-8

Tsartsidze, M., & Latsabidze, N., (2012), The Prospects of Labor Market Development in Georgia, *Economics and Busines*, 1, 77-96; https://www.tsu.ge/data/file_db/economist_faculty/global.pdf

Chitaladze, K., & Kinkladze R, (2017), The Unemployment Trends in Georgia, Ivane javakhishvili Tbilisi State University faculty of Economics and Business, Challenges of *Globalization in Economics and Business*, November 3-4, 566- 571, https://www.tsu.ge/data/file_db/economist_faculty/global.pdf